

Rälla begravningsplats

Högrums församling, Växjö stift, Kalmar län

Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/
begravningsplatser i Växjö stift 2007

Magdalena Jonsson
Kyrkoantikvariska rapporter 2007, Kalmar läns museum

Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och Begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Kort kyrkogårdshistorik	5
Växjö stift – en kort historik	5
RÄLLA BEGRAVNINGSPLATS	8
Miljön kring begravningsplatsen	8
Begravningsplatsens historik	8
Beskrivning av begravningsplatsen idag	9
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅRDEN I DESS HELHET	11
ARKIV OCH LITTERATUR	
Bilagor:	
Kulturminneslagen	

INLEDNING

Bakgrund

Svenska kyrkan har sedan kristendomens införande svarat för begravning och omhändertagande av döda. I varje socken har inrättats kyrkogårdar för ändamålet. I en stor del av Sveriges församlingar utgör kyrkogården den äldsta bevarade delen av församlingens anläggningar. Ofta har kyrkogården medeltida ursprung. Sedan Svenska kyrkan och staten skildes åt har kyrkan ansvaret för sina egna kulturarvsfrågor. Kunskapen om kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden är dock fragmentarisk. Detta medför att skötseln av den vigda platsen ofta saknar antagna riktlinjer eller vårdprogram där kulturarvshänsyn utgjort planeringsförutsättning. Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering i Växjö stift.

Begravningsväsendet i Sverige är numera en statlig angelägenhet bekostad av begravningsavgiften men den utförs fortfarande som under tidigare århundraden av kyrkan. Varje församling eller samfällighet som önskar söka kyrkoantikvarisk ersättning för vården av kulturarvet måste före 2009 ha upprättat en av stiftet godkänd vård- och underhållsplanering. Denna planering skall visa hur kulturarvets värden skall bevaras. Det är såväl på församlingsnivå som på stiftsnivå nödvändigt att ha kunskap om det kyrkliga kulturarvet. Såväl kortsiktig som långsiktig planering är ett ansvar för båda. För stiftets innebär planeringen att bruka de gemensamma resurserna på ett ändamålsenligt sätt. Den kyrkoantikvariska ersättningen förutsätter en övergripande kunskap om de kulturhistoriska värdena för att medlen skall göra största möjliga kulturhistoriska nytta. Länsstyrelsen skall i sin myndighetsutövning stödja detta arbete samt har ett regionalt tillsynsansvar för kulturmiljövården.

På uppdrag av Växjö stift har Kalmar läns museum under 2005-2006 genomfört en inventering av kyrkogårdar/begravningsplatser inom stiftets del av Kalmar län. Arbetet bekostades av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och omfattade de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagens § 4. Lagen gäller begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. För att få en heltäckande bild av begravningsväsendet inom stiftet beslutades att även de kyrkogårdar/begravningsplatser som inte omfattas av kulturminneslagen § 4 skulle inventeras. Man valde också att låta inventera de platser som inte förvaltas av Svenska kyrkan. Kompletteringen av inventeringen har gjorts under hösten 2007. Denna rapport omfattar en av dessa kyrkogårdar/begravningsplatser.

Syfte

Den översiktliga inventerings syfte är att:

- ta fram övergripande kunskap om kulturarvet som underlag för församlingens/samfällighetens planering för och förvaltning av kyrkogårdar och begravningsplatser
- ta fram underlag för myndigheter och kyrkan regionalt för handläggning av kyrkoärenden enligt kulturminneslagen och olika finansiella stödsystem
- skapa ett gemensamt kunskapsunderlag för kulturhistorisk värdering och prioritering samt i sig utgöra ett samlat forskningsmaterial
- dessutom verka för ökad förståelse för kyrkogårdens kulturarv såväl lokalt som i kontakter mellan kyrkan och samhället

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter och begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144) anger att en gravvård ägs av gravrättsinnehavaren. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde.

Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Växjö och Linköpings stift, samt länsstyrelserna och läns museerna i Kronobergs, Jönköpings, Östergötlands och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältedel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten.

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier Magnus Johansson, Magdalena Jonsson, Liselotte Jumme och Cecilia Ring vid Kalmar läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Växjö stift, Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Kort kyrkogårdshistorik

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar. Kristendomens införande innebar bl a att kremering av kroppar förbjöds. Längre begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravningar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av stenkors, tumbor och hällar stod uppställda. Enklare gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett träkors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. I bland annat Västervik och Kalmar finns sådana begravningsplatser. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravda bredvid varandra. Fram till 1960-talet fanns bruket av linjegravar. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats. Samtidigt blev de förmögna gravvårdar allt mer påkostade. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena, bl a tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

Växjö stift – en kort historik

Småland och Öland var under tidigaste kristna tid knutna till stiftet i Hamburg- Bremen. År 1103 lyckades den danske kungen genom intrigerande med påven och tyska kejsaren tillskapa det nordiska ärkestiftet. Utbrytningen fick sitt biskopssäte i Lund och den nordiska

kyrkoprovinser styrdes under tre kvarts sekel från Danmark. Ärkestiftet i Lund omfattade hela nordliga Europa med Skandinavien och Island, de nordatlantiska öarna samt Grönland. Den kyrkliga expansionen med byggande av de första kyrkorna i Småland och på Öland bär därför tydliga spår av sydsandinavisk påverkan.

Stiftsbildningarna i den svenska delen av kyrkoprovinserna pågick dock samtidigt och när Uppsala blev ärkebiskopssäte 1634 bestod den nya svenska kyrkoprovinserna av fyra stift jämte Uppsala, nämligen Linköping, Skara, Strängnäs och Västerås. Sex år senare omtalas i ett gåvobrev en biskop i Växjö vid namn Balduin. Växjö stift måste därför ha tillkommit mellan 1164 och 1170.

Det nya stiftet skapades genom utbrytning från Linköpings stift och kom att omfatta Varend, Finnveden, och Njudung. Värendsdelarna utgjordes av fem häradar, Allbo, Kinnevald, Konga, Norrvidinge samt Uppvidinge. Finnveden bestod av Sunnerbo, Östbo och Västbo medan Njudung var uppdelat i två häradar, Västra och Östra Njudung.

Växjö stifts gränser mot Linköpings stift kom dock snart att bli föremål för diskussioner. Tvisten löstes först genom den påvelige legaten Vilhelm av Sabinas skiljedom 1248. Växjö stift kom efter domen att endast omfattas av Varend vilket gjorde stiftet till det minsta i landet vid den tiden. Området som motsvaras av nuvarande Kalmar län tillhörde under medeltiden Linköpings stift.

År 1555 blev Norra och Södra Möre samt Öland ett självständigt kyrkligt förvaltningsområde, ett s k ordinarie domne, inom Linköpings stift. Ordinarie domnen inrättades av Gustaf Vasa och var ett sätt att minska biskoparnas makt. Vid samma tidpunkt överfördes det gamla folklandet Finnveden till Växjö stift. Finnveden hade dessförinnan tillhört både Skara och Linköpings stift. År 1583 upphörde Kalmars och även Jönköpings ordinarie domnen. Man återgick då praktiskt taget till den gamla stiftindelningen där områdena kring Jönköping, Tveta, Vista och Norra Vedbo återfördes till Linköpings stift och Mo härad till Skara stift. Östbo och Västra Njudung lades till Växjö stift dit också Östra Njudung fogades från Linköpings stift. År 1621 fogades också Tveta och Vista häradar till stiftet i Växjö.

Kalmar blev åter ett kyrkligt förvaltningsområde 1603 då man blev superintendentia. En superintendentia är ett område som avskilts från ett äldre stift och som senare fick status av eget stift. Ursprungligen ingick hela Kalmar län utom Tjust i superintendentian men med tiden kom Sevede, Aspeland och Tuna län att övergå till Linköpings stift. När Kalmar 1678 blev eget stift omfattade det Södra och Norra Möre, Handbörd, Stranda och Öland. Denna indelning bevarades fram till 1903 då det beslutades att Kalmar stift uppgick i Växjö stift. Sammanslagningen realiserades 1915 då Kalmars biskop Tottie avled. För närvarande har Växjö stift 222 församlingar. Stiftets minsta församling är Jälluntofta med knappt 60 kyrkotillhöriga och den största är Jönköping Sofia med 21 850 tillhöriga. I stiftet finns drygt 300 präster och drygt 100 diakoner. Inom stiftet finns cirka 350 äldre kyrkor och antalet medeltida kyrkobyggnader är stort. De flesta sockenkyrkor omges dessutom av medeltida kyrkogårdar. Under 1900-talet har det tillkommit nya begravningsplatser och även nya kyrkor i städerna.

Ölandsresenärer

Öland tilldrog sig tidigt uppmärksamhet från antikvariska myndigheter och historiskt intresserade. De ålderdomliga medeltida kyrkorna, varav flera fanns kvar in på 1800-talet,

samt den stora mängden av förhistoriska lämningar gjorde ön till ett spännande resmål. Somliga reste på uppdrag, andra av egen vilja och intresse. Resorna dokumenterades i dagböcker och anteckningar. I detta material finns rikligt med uppgifter om kyrkobyggnaderna, inventarier, fornlämningar m.m. Däremot finns få uppgifter om kyrkogårdarna. Flertalet av de tidiga ölandsresenärerna var dock duktiga tecknare och deras bilder kan idag lämna många värdefulla uppgifter om hur den kyrkogård som omgav kyrkan såg ut. Det är först med Gunnar Håkanssons "Öländska personminnen", där flera av de äldre öländska gravvårdarna finns dokumenterade, samt Ragnhild Boströms skrifter i serien "Sveriges kyrkor, Öland" som mera omfattande skriftlig dokumentation om kyrkogårdarna förekommer. "Sveriges kyrkor, Öland" finns inte för öns samtliga kyrkor men i de fall de har utgivits finns ett kapitel om kyrkogården som berättar deras historia från 1500-talet fram till mitten av 1900-talet. I rapporterna från inventeringen av Ölands kyrkogårdar hänvisas till flera ölandsresenärer. Här följer en kort presentation av de mest betydelsefulla personerna och deras arbeten.

Jonas Haquini Rhezelius

J H Rhezelius gjorde 1634 en antikvarisk inventeringsexpedition på Öland och i östra Småland. Resan gjordes på uppdrag av Kammarkollegiet. Sverige hade börjat växa fram som en stormakt i norra Europa och en stormakt krävde naturligtvis en storslagen historia. Rhezelius anteckningar och bilder från resan förvaras idag på Kungliga biblioteket i Stockholm.

Petrus Frigelius

Petrus Frigelius var präst och en stor del av sitt liv verksam i Madesjö socken. Under somrarna 1746-55 reste han runt på Öland och dokumenterade av eget intresse bl.a. öns kyrkor. Han var den förste som gjorde avbildningar även av kyrkornas norrsida. Teckningarna återger noggrant olika detaljer, men har fel proportioner.

Nils Isak Löfgren

N I Löfgren var som präst verksam i bl.a. Högsby 1860-81. Han var även fornforskare och mycket intresserad av Öland i en tid då många av öns medeltida kyrkor revs eller byggdes om. Hans skicklighet som tecknare gjorde också att han på många församlingars uppdrag mätte upp den gamla kyrkan och uppgjorde ritningar för en ny.

Abraham Ahlqvist

A Ahlqvist var verksam som präst i Runsten 1827-44. Han var god vän med N I Löfgren som han träffade första gången 1818. Ahlqvist utgav boken Ölands historia och beskrivning där Löfgren bidragit med texter och teckningar. Arbetet hade påbörjats av Ahlqvists far och det blev för sonen en mycket viktig uppgift att fullfölja det arbetet. A Ahlqvist ligger idag begravd på Runstens kyrkogård.

RÄLLA BEGRAVNINGSPLOTS

Fastighetsbeteckning: Rälla Tall 1:39 och 1:40, Högsrums socken, Borgholms kommun, Ölands norra mot, Kalmar län, Småland.

Befolkningstal: 1812: 1021 inv, 1958: 557 inv, 1978: 603 inv

Miljön kring begravningsplatsen

Rälla begravningsplats ligger på landborgskanten, väster om byn Rälla. Platsen är en del av den tallskogsbeväxta sandmo som utgör området Rälla Tall. Genom tallskogen går flera strövstigar varav några korsar begravningsplatsen. Öster om begravningsplatsen ligger ett av Ölands många sommarstugeområden.

Begravningsplatsens historik

I Högsrums socken finns kyrkogård i anslutning till kyrkan. Denna kyrkogård har liksom kyrkan anor sedan tidig medeltid. År 1932 gavs tillstånd för godsägare Emil Persson, Rälla gård, att anlägga en enskild begravningsplats i socknen. Platsen, ett 50m² stort område under Rälla gård på landborgen mot Kalmarsund, avstäckades 1936. Den inhägnades och försågs med grindar som ritades av länsarkitekten Åke Strindberg. Högsrums församling åtog sig att sköta platsen. Som ersättning för detta fick man fastigheterna Rälla Tall 1:39 och 1:40, mark som skulle kunna användas för att utvidga kyrkogården i Högsrum. Den första begravningen gjordes 1943 då Emil Persson avled.

Godsägare Emil Persson köpte Rälla gård under första världskriget. En stor del av tallskogen hade till följd av goda timmerpriser under krigets högkonjunktur avverkats. Emil Persson genomförde, när han övertog gården, omfattande nyplanteringar. Det var också han som upplöste herrgårdslantbruket på Rälla gård genom att sälja det mesta av jorden, såväl åker som skogsmark.

Enskilda begravningsplatser finns runt om i Sverige men är inte allmänt förekommande. Ofta finns de i anslutning till ett större gods. Fram till 1990 kunde trossamfund som inte tillhörde Svenska kyrkan och enskilda personer få anlägga begravningsplats om det hade ordnats för förvaring av stoft eller aska. Efter 1990 är det inte längre tillåtet för enskilda att anlägga begravningsplats. Man får dock fortfarande begrava på äldre enskilda begravningsplatser och, om tillståndet getts före 1990, kan man få iordningställa en ny anläggning. I Kalmar län finns förutom Rälla också en enskild gravplats i Korpemåla, Ålems socken samt familjen von Knorrings gravplats på Forsby i Västra Eds socken.

Anledningarna till att man väljer att anlägga en enskild begravningsplats kan skifta. När det gäller begravningsplatsen vid Forsby ska den ha uppkommit på grund av meningsskiljaktigheter mellan den dåvarande ägaren på Forsby och prästen i socknen. En viktig anledning för adliga familjer och ägare av stora gods har varit att manifesteras släktens framgång. Man skiljer ut sig och vill därmed inte heller vila på kyrkogården som alla andra. En tredje anledning till att anlägga en enskild begravningsplats är att man tycker om platsen. Den ligger vackert eller är belägen på marker där man verkat. Vilken av dessa orsaker som varit avgörande då godsägare Emil Persson valde att anlägga begravningsplatsen i Rälla är inte känt. Begravningsplatsen är anlagd i en tid när nya idéer om hur våra kyrkogårdar borde se ut tog form. Anläggandet av Skogskyrkogården i Enskede utanför Stockholm på 1920-talet hade skapat en ny anläggningsform som bättre än tidigare tog tillvara platsen naturliga förutsättningar. Man satsade också på inhemska buskar och träd. Båda dessa utgångspunkter verkar man ha haft

med sig då begravningsplatsen vid Rälla anlades. Den portal som leder in till begravningsplatsen har likheter med murade stigluckor från 1600-1700-talen som finns vid några av de öländska kyrkogårdarna t ex vid Källa gamla kyrkogård och Föra kyrka. Kanske ville man på det här sättet skapa en koppling till de äldre kyrkogårdarna.

I anslutning till begravningsplatsen vid Rälla finns sedan 1990-talet Högserums sockens minneslund.

Beskrivning av begravningsplatsen idag

Allmän karaktär

Begravningsplatsen Rälla Tall ligger på en kulle i tallskogen. På kullens topp har en del av tallskogen huggits ned och en yta hägnats in med en hög mur. Omgärdningen följer kullens topografi vilket gör att begravningsplatsen är närmast oval till formen. Marken är beväxt med gräs. Till begravningsplatsen kommer man via en stig från öster. Platsen ligger precis vid landborgen vilket gör att marken öster om begravningsplatsen sluttar brant nedåt.

Nedanför kullen mot söder ligger minneslundan. In till minneslundan leder en slingrande stig från väster. Utmed stigen har tallskogen glesats ut något och marken såtts in med gräsmatta. Nära landborgskanten finns en minnesplats utmärkt med ett stort träkors och en plats för blommor och ljus.

Begravningsplatsen vid Rälla ligger på en höjd i tallskogen. Ingången markeras av en murad portal. (KI Rälla begravningsp 003)

Vy från begravningsplatsen mot minneslundan. (KI Rälla begravningsp 008)

Omgärdning

Den enskilda begravningsplatsen omgärdas av en drygt en meter hög mur av fältsten murad med cement.

Området kring begravningsplatsen och minneslundan är markerat med hjälp av låga, mörka trästolpar som står glest utplacerade i en rektangel.

Ingångar

Ett murat valv av kalksten i stil med äldre tiders stigluckor markerar ingången till den enskilda begravningsplatsen. Porten består av en tjärad trägrind.

Till minneslundan finns ingen markerad ingång med portar eller stolpar.

Runt begravningsplatsen finns en mur av fältsten.
(KI Rälla begravningsp 010)

Innanför muren finns en stor stående sten samt fem mindre liggande stenar. De sistnämnda är omgärdade av stenramar av kalksten. (KI Rälla begravningsp 009)

Vegetation

På begravningsplatsen och minneslundan växer tallskog av strandskogskaraktär. Marken är sandig men här växer en del gräs och mossa. På båda sidor om vägen som leder in i minneslundan är gräsmatta anlagd. Inom begravningsplatsen växer en del murgröna.

Gångsystem

Genom området går flera gångar som närmast har karaktären av skogsstigar. Gången in till minneslundan är belagda med fint grus.

Gravvårdstyper

Inom begravningsplatsen finns en stående gravvård i form av en natursten. Det finns också fem liggande rektangulära gravvårdar. Alla dessa fem liggande vårdar har gravplatsen omgärdad av stenram av kantställda kalkstenskvivar.

Minneslund

Minneslundan markeras av ett stort tjärat träkors. Runt korset finns en ställning av plåt och en yta med öppen jord för blomvaser och gravljus.

Området kring begravningsplatsen och minneslunden markeras av trästolpar. (KI Rälla begravningsp 005)

Minnesplatsen med träkors och plats för blommor. (KI Rälla begravningsp 007)

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅRDEN I DESS HELHET

Privata begravningsplatser finns på flera platser i Sverige. I Kalmar län finns ytterligare två, nämligen den i Korpemåla i Ålems socken från 1920-talet och familjen von Knorrings gravplats på gården Forsby i Västra Eds socken från 1700-talets andra hälft. Av dessa tre är Rälla den sist anlagda. Att anlägga en privat begravningsplats kan vara ett sätt att manifesteras sin släkt. Det kan också tolkas som att man inte delat de uppfattningar som kyrkan eller den dåvarande prästen i församlingen gett uttryck för. Ett tredje alternativ är naturligtvis att den plats man valt ut har en särskild innebörd eller är vackert belägen. Vad som drev godsägare Emil Persson att anlägga en egen begravningsplats har inom ramen för detta arbete inte kunnat undersökas närmare.

Begravningsplatsen i Rälla har hämtat inspiration från den typiska skogskyrkogården. Samtidigt har man byggt en portal som till sitt utförande knyter an till de stigluckor som har funnits vid flera av de öländska kyrkogårdarna och i en del fall ännu finns kvar. Anläggningen blickar därmed både framåt och bakåt. Under 1990-talet tillkom församlingens minneslund i anslutning till begravningsplatsen vilket gör att Svenska kyrkans verksamhet knutits närmare till platsen.

För såväl den enskilda begravningsplatsen som minneslunden är tallskogen och känslan av att bara små gläntor har röjts fram mycket viktig. Begravningsplatsen har anpassats till skogen och inte tvärt om.

Sammanfattningsvis:

- Rälla begravningsplats är en av tre enskilda begravningsplatser i Kalmar län.
- Kopplingen till Rälla gård och den omgivande tallskogen är viktiga för förståelsen och upplevelsen av begravningsplatsen.

ARKIV OCH LITTERATUR

Antikvariskt Topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet

Kalmar läns museums topografiska arkiv

Lantmäteriet

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992

Hammaskiöld, Hans mfl, Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar. Stockholm 2001

Hammarskjöld, Britt-Marie, Ett läns utveckling-Kulturminnesvårdsprogram för Kalmar län.

Ettapp 1, Översikt. Kalmar 1985

Larsson, Lars-Olof, Växjö stift under 800 år, Karlskrona 1972

Rahmqvist, Sigurd (red), Det medeltida Sverige, Bd 4, Småland 4, Stockholm 1999

Ullén, Marian, Medeltida träkyrkor, 1 Småland samt Ydre och Kinda härader i Östergötland. Stockholm 1983

Åberg, Göran, Sankt Sigfrids stift i historia och nutid, Växjö 1996

Svenska kyrkans hemsida: www.svenskakyrkan.se